

บทที่ 6

พยานเอกสาร

พยานเอกสาร หมายถึง ข้อความใดๆ ในเอกสารที่มีการอ้างอิงเป็นพยาน โดยอาศัยสื่อความหมายของข้อความที่อ้างนั้นเพื่อพิสูจน์ข้ออ้างหรือข้อโต้แย้งของกลุ่มความ สำหรับคำว่า “เอกสาร” นั้น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (7) บัญญัติว่า “เอกสาร หมายความว่า กระดาษหรือวัตถุอื่นใดซึ่งทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร ตัวเลข หรือแผนแบบอย่างอื่นจะเป็นโดยวิธีพิมพ์ถ่ายภาพหรือวิธีอื่นอันเป็นหลักฐานแห่งความหมายนั้น แต่บางครั้งการอ้างเอกสารบางอย่างเป็นพยานโดยมิได้มุ่งประสงค์ในการสื่อความหมายเอกสารดังกล่าวก็มีใช้เป็นพยานเอกสารแต่เป็นการอ้างในฐานะวัตถุพยาน เช่น อ้างลายมือชื่อในเอกสารเพื่อพิสูจน์ว่าเป็นลายมือชื่อที่จำเลยทำปลอมขึ้นในความผิดฐานปลอมเอกสาร หรืออ้างหนังสือทั้งเล่มเพื่อแสดงว่าเป็นผลงานที่จำเลยพิมพ์ขึ้นซ้ำซ้อนกับหนังสือของโจทก์ ฉะนั้น การอ้างเอกสารเป็นพยานจึงอาจเป็นพยานเอกสารหรือวัตถุพยานก็ได้ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการนำสืบว่าประสงค์จะใช้ข้อความในเอกสารเป็นการสื่อความหมายหรือเป็นการนำสืบถึงลักษณะรูปร่างของเอกสารนั้น

ประเภทของพยานเอกสาร ตามกฎหมายลักษณะพยานอาจแบ่งพยานเอกสารออกเป็น 4 ประเภท คือ เอกสารราชการ (หนังสือราชการ) เอกสารสิทธิ เอกสารมหาชน และเอกสารเอกชน

เอกสารราชการ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (8) ให้ความหมายไว้ว่า “หมายความว่า เอกสารซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำขึ้นหรือรับรองในหน้าที่ และให้หมายความรวมถึงสำเนาเอกสารนั้นๆ ที่เจ้าพนักงานได้รับรองในหน้าที่ด้วย”

เอกสารสิทธิ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (9) ให้ความหมายไว้ว่า “หมายความว่า เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวนหรือระงับซึ่งสิทธิ”

เอกสารมหาชน ท่านศาสตราจารย์ประมุข สุวรรณศรี ให้ความหมายไว้ว่า “เอกสารมหาชนคือ เอกสารที่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้จัดทำให้มีขึ้น เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนให้ประชาชนได้ตรวจสอบและอ้างอิงเป็นพยานหลักฐานได้”

เอกสารเอกชน หมายถึง เอกสารที่เอกชนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ในฐานะเอกชนได้จัดทำขึ้น โดยหลักทั่วไปการอ้างเอกสารเอกชนจะต้องนำสืบด้วยต้นฉบับเอกสารและต้องมีพยานบุคคลมาสืบประกอบให้เห็นว่า ได้มีการทำเอกสารนั้นขึ้นด้วย แต่ในคดีแพ่งคู่กรณีอาจตกลงรับกันในข้อนี้ได้ ฉะนั้น เอกสารเอกชนนั้นนอกจากไม่ใช่เอกสารมหาชนแล้วยังไม่ใช่เอกสารราชการด้วย¹⁸

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับเอกสารราชการและเอกสารสิทธิ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1269/2503 อักษรและเลขหมายที่พยานทำขึ้น อันเป็นเครื่องหมายทะเบียนของเจ้าพนักงานไม่ใช่รอยตราของเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 251 เพราะไม่มีเครื่องหมายทำเป็นรูปต่างๆ แสดงฐานะของเจ้าพนักงานในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง แต่เป็นเพียงเอกสารตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (7)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 928/2506 คำร้องทุกข์ของผู้เสียหายเป็นเพียงคำบอกกล่าวให้ดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ใช่เอกสารสิทธิตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (9) ฉะนั้น แม้จะได้ความว่าจำเลยมีเจตนาทุจริต หลอกลวงให้ผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ก็คดียกฟ้องจะเลขฐานฉ้อโกง ตามมาตรา 341 ไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 40/2507 ใบอนุญาตขับจี้รถยนต์ ไม่ใช่เอกสารสิทธิ แต่เป็นเอกสารราชการ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 285/2507 ส.ค. 1 (แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน) เป็นเอกสารสิทธิที่ผู้ครอบครองที่ดินทำขึ้นตามประมวลกฎหมายที่ดิน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1112/2507 เอกสารราชการจะต้องเป็นเอกสารที่เจ้าพนักงานได้ทำขึ้นหรือรับรองในหน้าที่ดั่งที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (8) บันทึก

¹⁸ ศ. โสภณ รัตนกร เรื่องเดิม หน้า 324

ที่จะเลขเขียนขึ้นไว้ทั้งฉบับและเขียนขึ้นไว้เป็นส่วนตัวโดยจำเลยมิได้มีหน้าที่ในราชการนั้น มิใช่เอกสารราชการ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 731/2509 บันทึกรายงานการเดินทางและรายงานการใช้จ่ายค่าพาหนะและค่าที่พักของตำรวจซึ่งอ้างว่าไปราชการ ข้อความในเอกสารเหล่านี้เป็นเท็จและจำเลยได้ปลอมลายเซ็นผู้บังคับบัญชาว่าได้ตรวจเอกสารนั้นแล้ว เมื่อจำเลยได้ใช้เอกสารเหล่านี้เบิกเงินจากราชการกรมตำรวจ เอกสารเหล่านี้เป็นเอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1107/2509 ใบแต่งตั้งนายมีข้อความตามแบบพิมพ์ไม่นอกเหนือแบบพิมพ์ไม่ใช่เอกสารเป็นหลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง สงวนหรือระงับซึ่งสิทธิ ไม่ใช่เอกสารสิทธิตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (9)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 863/2513 จำเลยที่ 1 ที่ 2 สมคบกันหลอกลวงโจทก์ว่า จำเลยที่ 2 เป็นนายเชวง แซ่กู่ เจ้าของที่ดินตาม น.ส. 3 จนโจทก์หลงเชื่อและทำหนังสือรับรองหลักทรัพย์กับยื่นขอประกันตัว ก. ต่อศาล แม้จะไม่ปรากฏว่าจำเลยได้รับประโยชน์เป็นทรัพย์สินแต่อย่างใด แต่ก็เป็นการทำให้ ก. ได้รับประโยชน์ โดยนำหนังสือรับรองหลักทรัพย์นั้นไปอภัยยื่นต่อศาลจนได้ประกันตัวไป เป็นการแสวงหาประโยชน์สำหรับผู้อื่นแล้ว จึงถือว่าจำเลยกระทำโดยทุจริต

เอกสารสิทธิตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 ข้อ 9 หมายถึงเอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ หนี้สินทุกอย่าง หนังสือรับรองหลักทรัพย์ว่าทรัพย์สินเป็นของผู้ขอประกันตามวรรคแรกเป็นหลักฐานแห่งการก่อตั้งสิทธิ เท่ากับเป็นการค้าประกันอีกชั้นหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 554/2514 แบบสำรวจที่บริษัทการค้ามอบให้แก่ลูกจ้างของบริษัท เพื่อไปสำรวจและกรอกรายการสินค้าจำหน่ายตามร้านซึ่งเป็นลูกค้าของบริษัท กับกรอกจำนวนสินค้าที่ได้จ่ายชดเชยให้ร้านค้าเหล่านั้น ตามกฎเกณฑ์ของบริษัทเป็นหลักฐานการแสดงการจ่ายสินค้าชดเชยให้แก่ร้านค้าเหล่านั้น หาใช่หลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิแต่ประการใดไม่ ไม่ใช่เอกสารสิทธิ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1731-1732/2514 สำเนาบันทึกข้อตกลงเรื่องกรรมสิทธิ์รวมที่พิมพ์ลงในแบบพิมพ์ ท.ค. 70 ของสำนักงานที่ดินซึ่งไม่มีเจ้าพนักงานรับรองสำเนาว่าถูกต้อง และมีได้มีอะไรแสดงให้เห็นว่าเป็นเอกสารที่เจ้าพนักงานได้ทำขึ้นหรือรับรองในหน้าที่ ย่อมไม่เป็นเอกสารราชการแต่เป็นเอกสารที่แสดงถึงการมีกรรมสิทธิ์รวมในที่ดิน จึงเป็นเอกสารสิทธิ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 709/2516 เอกสารที่มีข้อความว่าจำเลยที่ 1 ชื่อที่ดินโดยลงชื่อโจทก์เป็นผู้ซื้อแทนจำเลยที่ 1 ต้องการที่ดินเมื่อใด โจทก์จะโอนโฉนดที่ดินให้นั้น เป็นหลักฐานแห่งการเปลี่ยนแปลงสิทธิของโจทก์ในที่ดินจึงเป็นเอกสารสิทธิ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 414/2531 หมายเลขเครื่องขนดและหมายเลขตัวถังรถยนต์เป็นเอกสารธรรมดา ไม่ใช่เอกสารสิทธิ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1892/2532 คำขอเอาประกันชีวิตแบบออมทรัพย์สงเคราะห์ มีสาระสำคัญว่า ผู้เอาประกันมีความประสงค์ที่จะเอาประกันชีวิตตามรายละเอียดที่ระบุไว้ในคำขอ มีลักษณะเป็นเพียงคำเสนอขอทำสัญญาประกันชีวิตเท่านั้น ยังไม่แน่ว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะตกลงรับประกันหรือไม่ และบันทึกปากคำผู้เอาประกันก็เป็นเพียงเอกสารซึ่งผู้ขอเอาประกันชีวิตตอบคำถามตามที่บริษัทผู้รับประกันภัยต้องการพยานในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้เอาประกันชีวิตกับผู้รับผลประโยชน์ ตลอดจนรายละเอียดในการชำระเบี้ยประกัน เอกสารดังกล่าวมิใช่หลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ จึงมิใช่เอกสารสิทธิ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (9)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2718/2532 แบบฟอร์มรับหนังสือเชิญประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้นบริษัทและรายชื่อผู้ถือหุ้นที่เข้าร่วมประชุมวิสามัญ ไม่เป็นหลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวนหรือระงับซึ่งสิทธิจึงมิใช่เอกสารสิทธิ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2599/2534 สมุดคู่ฝากบัญชีเงินฝากพิเศษมีข้อความแสดงว่าผู้ฝากได้ฝากเงินไว้ที่ธนาคาร ย่อมเป็นหลักฐานแห่งการก่อตั้งสิทธิแก่ผู้ฝากที่จะถอนเงินฝากคืนหาใช่เพียงแต่แสดงรายการการฝากเงินและชื่อผู้ฝากไม่ จึงเป็นเอกสารสิทธิ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2209/2536 ใบแจ้งย้ายที่อยู่ ท.ร. 6 ตอน 1 เป็นแบบฟอร์มของทางราชการที่นายทะเบียนผู้รับแจ้งย้ายออกและนายทะเบียนผู้รับแจ้งย้ายเข้าต้องลงชื่อเป็นผู้รับแจ้งในเอกสารนี้ด้วย ถือได้ว่าเป็นเอกสารซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำขึ้น อันเป็นเอกสารราชการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (8) หากใช้เป็นเพียงเอกสารส่วนตัวของเจ้าบ้านไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4766/2538 บัตรประจำตัวประชาชนเป็นเอกสารซึ่งเจ้าพนักงานสำนักทะเบียนบัตรประชาชนกระทรวงมหาดไทยได้ทำขึ้น จึงเป็นเอกสารราชการตามที่นิยามของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (8)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1508/2538 ตัวเครื่องบินที่มีมูลค่าหรือราคาใช้ตามที่ปรากฏในตัวเป็นตัวที่มีชื่อในตัวมีสิทธิที่จะใช้โดยสารเครื่องบินของสายการบินที่ปรากฏในตัว จึงเป็นเอกสารสิทธิเพราะเป็นหลักฐานแห่งการก่อซึ่งสิทธิตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (9)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1772/2539 เอกสารที่ใช้ประกอบเป็นรายงานการเดินทางไปราชการได้แก่ ใบรับรองแทนใบเสร็จรับเงินที่แสดงว่าได้จ่ายเงินไปจริง โดยมีหลักฐานการจ่ายเงินค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการที่ข้าราชการผู้นั้นลงชื่อรับเงินไว้ด้วย เพื่อเบิกเงินจากส่วนราชการไปจ่ายให้และเอกสารการรับเงินที่ส่งไปอ้างฎีกาเพื่อแสดงว่าได้มีการจ่ายเงินไปถูกต้องแล้วนั้น เป็นหลักฐานแห่งการก่อและระงับสิทธิในเงินค่าใช้จ่ายไปราชการซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำขึ้นและรับรองในหน้าที่ จึงเป็นเอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (8) และ (9)

ส่วนตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับเอกสารมหานั้น โปรดยกในบทที่ 3 หน้า ที่นำสืบเรื่องข้อสันนิษฐานของกฎหมาย

การส่งสำเนาพยานเอกสาร

การสืบพยานเอกสารเป็นการอ้างข้อความที่ปรากฏในเอกสารนั่นเอง และไม่อาจมีการซักถามเพื่อพิสูจน์ความจริงหรือจับเท็จในศาลได้เหมือนพยานบุคคล เพราะเอกสารพูด

ไม่ได้ ฉะนั้น การนำสืบเอกสารจึงทำได้แต่เพียงพิสูจน์ว่าเอกสารนั้นเป็นของที่แท้จริง มิได้
ทำปลอมขึ้น ซึ่งถ้าได้ความว่าเป็นเอกสารที่แท้จริงแล้วศาลย่อมรับฟังข้อความในเอกสารนั้น
ได้ ดังนั้น กฎหมายจึงต้องให้มีการส่งสำเนาเอกสารให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามตรวจสอบก่อนวันสืบ
พยาน เพื่อว่าถ้าเอกสารนั้นเป็นเอกสารที่ทำปลอมขึ้นหรือไม่ถูกต้องกับต้นฉบับ อีกฝ่าย
หนึ่งจะได้มีโอกาสคัดค้านความถูกต้องแท้จริงของเอกสารตาม ประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความแพ่ง มาตรา 125 หรือหาทางพิสูจน์หักล้างต่อไป เช่น ก. ฟ้อง ข. ว่ากู้เงิน
ไป 50,000 บาท แล้วไม่ยอมชำระ ขอให้ศาลบังคับ ความจริงการกู้ยืมไม่มีการทำหลักฐาน
เป็นหนังสือไว้ แต่ ก. ทำปลอมสัญญากู้ขึ้นมาและลงชื่อ ข. ปลอมไว้ด้วย ดังนี้ ถ้าได้ส่ง
สำเนาเอกสารนี้ให้ ข. ข. จะรู้ทันทีว่าเป็นเอกสารปลอมเพราะ ข. ไม่เคยทำเอกสารฉบับนี้
ข. จะได้มีโอกาสคัดค้านเอกสารและหาทางพิสูจน์หักล้างต่อไป

การส่งสำเนาเอกสารนั้นต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
มาตรา 90 ซึ่งบัญญัติว่า “ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงเอกสารเป็นพยานหลักฐานเพื่อสนับสนุน
ข้ออ้างหรือข้อเถียงของตนตามมาตรา 88 วรรคหนึ่ง ยื่นต่อศาลและส่งให้คู่ความฝ่ายอื่นซึ่ง
สำเนาเอกสารนั้นก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

ในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดยื่นคำแถลงหรือคำร้องขออนุญาตอ้างอิงเอกสารเป็นพยาน
หลักฐานตามมาตรา 88 วรรคสองหรือวรรคสาม ให้ยื่นต่อศาลและส่งให้คู่ความฝ่ายอื่นซึ่ง
สำเนาเอกสารนั้นพร้อมกับการยื่นคำแถลงหรือคำร้องดังกล่าว เว้นแต่ศาลจะอนุญาตให้ยื่น
สำเนาเอกสารภายหลังเมื่อมีเหตุอันสมควร

คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงพยานหลักฐานไม่ต้องยื่นสำเนาเอกสารต่อศาลและไม่ต้องส่ง
สำเนาเอกสารให้คู่ความฝ่ายอื่นในกรณีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อคู่ความฝ่ายใดอ้างอิงเอกสารเป็นชุดซึ่งคู่ความฝ่ายอื่นทราบคืออยู่แล้วหรือ
สามารถตรวจตราให้ทราบได้โดยง่ายถึงความมีอยู่และความแท้จริงแห่งเอกสารนั้น เช่น จด
หมายโต้ตอบระหว่างคู่ความในคดี หรือสมุดบัญชีการค้า และสมุดบัญชีของธนาคารหรือ
เอกสารในสำนวนคดีเรื่องอื่น

(2) เมื่อคู่ความฝ่ายใดอ้างอิงเอกสารฉบับเดียวหรือหลายฉบับที่อยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายอื่นหรือของบุคคลภายนอก

(3) ถ้าการคัดสำเนาเอกสารจะทำให้กระบวนการพิจารณาล่าช้าเป็นที่เสื่อมเสียแก่คู่ความซึ่งอ้างอิงเอกสารนั้น หรือมีเหตุผลแสดงว่าไม่อาจคัดสำเนาเอกสารให้เสร็จภายในกำหนดเวลาที่ให้ยื่นสำเนาเอกสารนั้น

กรณีตาม (1) หรือ (3) ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงเอกสารยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ขออนุญาตงดการยื่นสำเนาเอกสารนั้นและขอขึ้นต้นฉบับเอกสารแทนเพื่อให้ศาลหรือคู่ความฝ่ายอื่นตรวจสอบเจตนาที่ศาลเห็นสมควรกำหนด

กรณีตาม (2) ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงเอกสารขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกเอกสารนั้นมาจากผู้ครอบครองตามมาตรา 123 โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง แล้วแต่กรณี และให้คู่ความฝ่ายนั้นมีหน้าที่ติดตามเพื่อให้ได้เอกสารดังกล่าวมาภายในเวลาที่ศาลกำหนด”

ขั้นตอนหรือกำหนดเวลาส่งสำเนาเอกสารแบ่งออกเป็น 3 กรณี คือ

1. การส่งสำเนาเอกสารตามที่ระบุไว้ในบัญชีระบุพยานครั้งแรก คู่ความที่อ้างเอกสารต้องส่งสำเนาเอกสารต่อศาลและส่งสำเนาให้คู่ความฝ่ายอื่นก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 7 วัน

2. การส่งสำเนาเอกสารตามที่ระบุไว้ในบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม คู่ความที่อ้างเอกสารต้องส่งสำเนาเอกสารต่อศาลและส่งสำเนาให้คู่ความฝ่ายอื่นพร้อมกับการยื่นคำแถลงขอระบุพยานเพิ่มเติม เว้นแต่ศาลจะอนุญาตให้ยื่นสำเนาเอกสารในภายหลังเมื่อมีเหตุอันสมควร

3. การส่งสำเนาเอกสารตามที่ระบุไว้ในบัญชีระบุพยานในกรณีที่ยื่นคำร้องขออนุญาตยื่นบัญชีระบุพยาน คู่ความที่อ้างเอกสารต้องส่งสำเนาเอกสารต่อศาลและส่งสำเนาให้คู่ความฝ่ายอื่นพร้อมกับการยื่นคำร้องขออนุญาตยื่นบัญชีระบุพยาน เว้นแต่ศาลจะอนุญาตให้ยื่นสำเนาเอกสารในภายหลังเมื่อมีเหตุสมควร

ผลของการที่ผู้อ้างเอกสารไม่ส่งสำเนาให้อีกฝ่ายหนึ่งตามกำหนดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 90 ย่อมทำให้พยานเอกสารชิ้นนั้นรับฟังไม่ได้ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87 (2) แต่อย่างไรก็ดี ความตอนท้ายของมาตรา 87 (2) เองก็ยังยอมให้ศาลใช้ดุลพินิจรับฟังพยานเอกสารที่เสนอมาโดยผิดระเบียบ คือ ไม่ส่งสำเนาได้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 139/2486 โจทก์ฟ้องเรียกทรัพย์มรดกหลายรายการ จำเลยต่อสู้ข้อหนึ่งว่า ทรัพย์บางรายการจำเลยใช้จ่ายไปหมดแล้ว แต่ไม่ได้ระบุว่าเป็ค่าอะไร เมื่อจำเลยอ้างตนเองเป็นพยานก็เบิกความว่า ทรัพย์บางอย่างตามคำให้การได้ใช้จ่ายไปหมดแล้ว ในหน้าที่ผู้จัดการมรดกตามบัญชีที่จำเลยส่งศาล ปรากฏว่าบัญชีนี้จำเลยเพิ่งส่งศาล และให้โจทก์ดูเมื่อสืบพยานโจทก์เสร็จไปแล้ว คดีนี้โจทก์มีหน้าที่นำสืบก่อน ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า บัญชีนี้จำเลยทำขึ้นเองโดยลำพัง แม้จะมีผู้จัดการมรดกที่ศาลตั้งร่วม จำเลยก็ไม่เคยปรึกษาหรือให้รู้เห็น ทั้งบัญชีนี้จำเลยก็เพิ่งส่งศาล เป็นทางให้โจทก์เสียเปรียบมาก เป็นการฝ่าฝืน มาตรา 90 โดยไม่มีเหตุที่ควรจะรับฟัง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 990/2495 โจทก์ฟ้องเรียกเงินกู้ตามสัญญา ในชั้นพิจารณา โจทก์อ้างจดหมายของจำเลยขอผิดชำระเงิน 2 ฉบับ แต่โจทก์เพิ่งส่งสำเนาเอกสาร 2 ฉบับนี้ให้จำเลยในวันสืบพยาน จำเลยเบิกความรับว่าเป็นจดหมายของจำเลยจริงแต่ไม่เกี่ยวกับเรื่องนี้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเอกสาร 2 ฉบับนี้จำเลยก็รับอยู่แล้วว่าเป็นของจำเลยจริง ไม่เป็นการเสียเปรียบ ศาลรับฟังได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1148/2501 โจทก์อ้างเอกสารสัญญาเช่าเป็นพยานโดยไม่ได้ส่งสำเนาให้จำเลยก่อนวันสืบพยาน 3 วัน แต่จำเลยดูแล้วรับรองเอกสารนั้น ศาลก็รับวินิจฉัยได้ ภายหลังจำเลยจะยกเหตุไม่ส่งสำเนามาคัดค้านไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1095/2504 ผู้ร้องขัดทรัพย์อ้างว่า สัญญากู้ระหว่างโจทก์กับจำเลยตามฟ้องโจทก์นั้นทำขึ้นโดยสมยอมกัน มิใช่ทำขึ้นตามวันเวลาที่ลงไว้ในสัญญา แต่ทำปลอมขึ้นภายหลัง ศาลกำหนดให้ผู้ร้องสืบพยานก่อน ผู้ร้องขาดนัดพิจารณาโจทก์นำพยานเข้าสืบฝ่ายเดียว แม้โจทก์ได้ส่งหนังสือสัญญากู้ต่อศาลโดยมิได้ส่งสำเนาให้ผู้ร้อง ก็ไม่เป็น

เหตุให้ศาลรับฟังเอกสารสัญญาไม่ได้ เพราะความจริงโจทก์ก็ไม่จำเป็นต้องส่งสัญญาที่เป็นพยานในชั้นร้องจัดทรัพย์อีก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2058/2520 จำเลยได้ระบุอ้างเอกสารไว้ในบัญชีพยานโดยชอบแล้ว แต่มิได้ยื่นเอกสารนั้นต่อศาลและส่งสำเนาให้แก่โจทก์ก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าสามวัน จำเลยเพิ่งส่งต้นฉบับต่อศาลในวันสืบพยานโจทก์ระหว่างตัวโจทก์เบิกความและส่งสำเนาให้แก่โจทก์ในวันนั้น เมื่อเอกสารฉบับนี้เป็นพยานหลักฐานอันสำคัญซึ่งเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดีและศาลเห็นว่า เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จำเป็นต้องสืบพยานเอกสารฉบับนี้โดยฝ่าฝืนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87 (2) แล้วศาลมีอำนาจรับฟังเอกสารฉบับนี้ได้โดยไม่จำเป็นต้องปรากฏว่าจำเลยยื่นคำร้องขออนุญาตต่อศาลตามมาตรา 90 (3) ก่อน เพราะมาตรา 90 (3) เป็นเพียงข้อยกเว้นของข้อความในวรรคแรกแห่งมาตรา 90 มิใช่เป็นบทจำกัดอำนาจของศาลที่มีอยู่ ตามมาตรา 87 (2)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1969/2520 ความประสงค์ของกฎหมายที่ให้ฝ่ายที่อ้างเอกสารส่งสำเนาให้อีกฝ่ายหนึ่งก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 3 วันนั้น ก็เพื่อให้ฝ่ายที่ถูกอ้างเอกสารมาแย้ง ได้มีโอกาสตรวจสอบเอกสารก่อน จะได้ซักค้านพยานได้ถูกต้องไม่เสียเปรียบแก่กัน เมื่อจำเลยยังมิได้รับสำเนาเอกสาร และโจทก์ขอเลื่อนการสืบพยานไปก่อนเพื่อจัดส่งสำเนาเอกสารให้จำเลย จำเลยพอใจไม่คัดค้านนัดต่อไปและมีได้พักท้วงอะไรอีก แสดงว่าจำเลยได้รับสำเนาเอกสารประกอบการซักค้านพยานในนัดต่อไปแล้ว ไม่มีการเสียเปรียบแก่กัน เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลย่อมรับฟังพยานเอกสารดังกล่าวได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2936/2524 ธรรมเนียมประกันภัยเป็นพยานหลักฐานสำคัญซึ่งเกี่ยวกับประเด็นสำคัญในคดี แม้โจทก์จะไม่ได้ส่งสำเนาให้จำเลยก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 3 วัน ศาลก็รับฟังเอกสารนี้ได้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87 (2)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2959/2525 จำเลยมิได้ส่งสำเนาเอกสารที่ระบุเพิ่มเติมให้โจทก์ก่อนวันสืบพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 90 แต่ศาลชั้นต้นก็อนุญาตให้โจทก์เลื่อนการถามค้านพยานจำเลยไปเพื่อให้โจทก์ได้ตรวจสอบเอกสารที่

จำนวนเพิ่มเติมก่อน จึงไม่ทำให้โจทก์เสียเปรียบในเชิงคดีแต่อย่างใด ทั้งเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลมีอำนาจรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87 (2)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2347/2532 แม้จำเลยไม่ส่งสำเนาเอกสารที่อ้างเป็นพยานแก่โจทก์ก่อนวันสืบพยานเป็นการฝ่าฝืนต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 90 แต่ศาลเห็นว่าเอกสารดังกล่าวเป็นเอกสารสำคัญซึ่งเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดี เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ทั้งไม่ทำให้โจทก์เสียเปรียบในการต่อสู้คดี ศาลย่อมมีอำนาจใช้ดุลพินิจรับฟังเอกสารดังกล่าวได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87 (2) ส่วนภาพถ่ายไม่เป็นพยานเอกสาร จำเลยไม่จำเป็นต้องส่งสำเนาให้แก่โจทก์ก่อนวันสืบพยาน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3382/2532 เอกสารที่จำเลยยื่นต่อศาลเพื่อส่งสำเนาให้แก่โจทก์ เป็นพยานที่เกี่ยวกับประเด็นอันสำคัญในคดี แม้จะยังมิได้ส่งสำเนาให้โจทก์ก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 3 วัน เพราะความพลั้งเผลอของเจ้าหน้าที่ศาล แต่เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลมีอำนาจรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87 (2)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4477/2533 ทนายจำเลยที่ 1 นำเอกสารหมายเลข 6 มาชักค้ำยันตัวโจทก์และยื่นต่อศาลในวันสืบพยานโจทก์ ทั้งนี้โดยโจทก์เป็นฝ่ายนำสืบก่อน ในกรณีเช่นนี้หากจำเลยที่ 1 มิได้ส่งสำเนาให้โจทก์ก่อนวันสืบพยานอย่างน้อยสามวันจริง โจทก์ก็ชอบที่จะคัดค้านต่อศาลภายในแปดวันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 แต่หาได้คัดค้านไม่ โจทก์จึงไม่มีสิทธิหยิบยกขึ้นมาโต้เถียงในภายหลัง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1946/2535 โจทก์มอบอำนาจให้ อ. ฟื่องคดีแทน โดยแนบภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจมาท้ายฟ้อง แต่กลับนำสืบว่าภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจฟ้องมิใช่ภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจให้ฟื่องคดีนี้ เป็นภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจให้ฟื่องคดีอื่น ส่วนภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจให้ฟื่องคดีนี้โจทก์ได้แนบไปท้ายฟ้องคดีอื่นสลับกัน โดยโจทก์นำสืบต้นฉบับหนังสือมอบอำนาจทั้งสองฉบับประกอบคำเบิกความของ อ. ว่า โจทก์

มอบอำนาจให้ อ. ฟ้องคดีนี้จริง เช่นนี้ ภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจท้ายฟ้องและต้นฉบับ
ยอมมิใช้หนังสือมอบอำนาจให้ฟ้องคดีนี้ ส่วนต้นฉบับหนังสือมอบอำนาจให้ฟ้องคดีนี้ก็มิ
ได้มีการส่งสำเนาต่อหน้าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 90 จึงรับฟัง
เป็นพยานหลักฐานไม่ได้ โจทก์จึงไม่มีพยานเอกสารมาแสดงให้เห็นถึงการมอบอำนาจให้
ฟ้องคดีนี้ ทั้งคำเบิกความของ อ. ก็เป็นพยานบุคคลจะรับฟังแทนเอกสารมิได้ ต้องห้าม
ตาม มาตรา 94 (ก) ประกอบมาตรา 60 วรรคสอง จึงฟังไม่ได้ว่าโจทก์มอบอำนาจให้ อ.
ฟ้องคดีนี้แทนโจทก์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3511/2536 จำเลยยื่นบัญชีระบุพยานอ้างใบมรณบัตรเป็น
พยานแล้ว ทั้งได้ส่งเอกสารดังกล่าวประกอบการถามค้านพยานโจทก์ปากแรกด้วย โจทก์จึง
ยอมทราบข้อความของเอกสารใบมรณบัตรก่อนสืบพยานโจทก์เสร็จสิ้น และมีโอกาสนำ
พยานมาสืบหักล้างเอกสารดังกล่าวได้ การที่จำเลยไม่ได้ส่งสำเนาใบมรณบัตรให้แก่โจทก์
ล่วงหน้าตามกฎหมายจึงไม่ทำให้โจทก์เสียเปรียบแต่อย่างใด ประกอบกับเอกสารดังกล่าวก็
เป็นพยานหลักฐานอันสำคัญซึ่งเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดี เพื่อประโยชน์แห่งความยุติ
ธรรม ศาลมีอำนาจรับฟังพยานเอกสารดังกล่าวได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
แพ่ง มาตรา 87 (2)

ข้อยกเว้นที่ไม่ต้องส่งสำเนาเอกสารให้คู่ความฝ่ายอื่นทราบล่วงหน้า

1. เมื่อคู่ความฝ่ายใดอ้างอิงเอกสารเป็นชุดซึ่งคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบคืออยู่แล้วหรือ
สามารถตรวจตราให้ทราบได้โดยง่ายถึงความมีอยู่และความแท้จริงของเอกสารนั้น เช่น จด
หมายโต้ตอบระหว่างคู่ความในคดี สมุดบัญชีการค้า และสมุดบัญชีธนาคาร หรือเอกสารใน
สำนวนคดีเรื่องอื่น คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงพยานหลักฐานเป็นชุดเช่นนี้ไม่ต้องยื่นหรือส่งสำเนา
เอกสารนั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 90 (1)) ในกรณีนี้คู่ความฝ่ายที่
อ้างอิงเอกสารจะต้องยื่นคำขอฝ่ายเดียวทำเป็นคำร้องต่อศาล ขออนุญาตงดการยื่นสำเนา
เอกสารนั้นและขอยื่นต้นฉบับเอกสารแทน เพื่อให้ศาลหรือคู่ความอีกฝ่ายอื่นตรวจสอบ
เงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด

2. เมื่อคู่ความฝ่ายใดอ้างอิงเอกสารฉบับเดียวหรือหลายฉบับที่อยู่ในความครอบ

ครองของคู่ความฝ่ายอื่นหรือของบุคคลภายนอก (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 90 (2)) ในกรณีนี้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงเอกสารจะต้องขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกเอกสาร นั้นมาจากผู้ครอบครองตามมาตรา 123 โดยต้องยื่นคำร้องต่อศาลภายในกำหนดเวลาของ การระบุนุพยานครั้งแรก การยื่นบัญชีระบุนุพยานเพิ่มเติมหรือการขออนุญาตยื่นบัญชีระบุนุ พยานแล้วแต่กรณี

เหตุที่เอกสารซึ่งอยู่ในความครอบครองของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือของบุคคลภาย นอก คู่ความฝ่ายที่อ้างไม่ต้องยื่นหรือส่งสำเนาของเอกสารนั้น เพราะผู้อ้างไม่มีเอกสารอยู่ ในความครอบครองย่อมเป็นการไม่สะดวกที่จะคัดสำเนาให้อีกฝ่ายหนึ่ง นอกจากนี้ผู้อ้างอาจ จะไม่สามารถนำเอกสารมาส่งศาลได้ด้วยตนเอง แต่จะต้องขอให้ศาลหมายเรียกเอกสารนั้น มาจากบุคคลที่ครอบครองเอกสารอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 123 ก็ได้ ถ้าเป็นเช่นนี้ โอกาสที่คู่ความฝ่ายที่อ้างจะคัดแปลงต่อเติมข้อความในเอกสารก็ไม่มี และการจะเอาเปรียบกันด้วยวิธีจู่โจมเอาพยานเอกสารเข้าสืบโดยไม่ให้อีกฝ่ายรู้ตัวล่วงหน้าก็ ย่อมจะไม่เกิดขึ้น

ที่ว่าเอกสารอยู่ในความครอบครองของผู้อื่นนั้น อาจจะเป็นว่าเอกสารอยู่กับผู้อื่นมา แต่แรก หรือตอนแรกอยู่กับผู้อ้างแต่ภายหลังไปอยู่ในความครอบครองของผู้อื่น แม้แต่ว่า ตอนฟ้องคดีเอกสารอยู่กับผู้อ้าง แต่พอถึงตอนระบุนุพยานจะอ้างเอกสารนั้น เอกสารไปอยู่ ในความครอบครองของผู้อื่น เช่นนี้ก็ถือว่าเป็นกรณีตามมาตรา 90 (2) ซึ่งผู้อ้างไม่ต้องส่ง สำเนา

3. ถ้าการคัดสำเนาเอกสารจะทำให้กระบวนการพิจารณาล่าช้าเป็นที่เสื่อมเสียแก่คู่ความ ซึ่งอ้างอิงเอกสารนั้น หรือมีเหตุผลแสดงว่าไม่อาจคัดสำเนาเอกสารให้เสร็จภายในกำหนด เวลาที่ยื่นสำเนาเอกสารนั้น (มาตรา 90 (3)) ในกรณีนี้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงเอกสารต้องยื่น คำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลขออนุญาตงดการยื่นสำเนาเอกสารนั้นและขอขึ้นต้น ฉบับเอกสารแทน เพื่อให้ศาลหรือคู่ความฝ่ายอื่นตรวจสอบตามเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควร

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ยกเว้นที่ไม่ต้องส่งสำเนาเอกสารให้แก่คู่ความฝ่าย อื่นทราบล่วงหน้า

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 335/2500 คำให้การของจำเลยกล่าวถึงเอกสารมอบฉันทะ และโอนที่ดินพิพาท ในวันซึ่งสองสถาน ศาลเรียกเอกสารนี้ไปจากจำเลย และโจทก์คู่แล้ว แถลงว่าเป็นเอกสารที่จำเลยหลอกให้โจทก์ทำขึ้น จำเลยอ้างเอกสารนี้เป็นพยานได้โดยไม่ต้องสำเนาให้โจทก์ เพราะเอกสารมีได้อยู่ในความครอบครองของจำเลยผู้อ้างเอกสารนั้น เป็นพยาน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1056-1057/2502 คดีนี้โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยและเรียกค่าเสียหาย จำเลยต่อสู้ว่าครอบครองปรปักษ์เกิน 10 ปีแล้ว ศาลชั้นต้นตัดสินให้โจทก์ชนะคดี จำเลยฎีกาข้อหนึ่งว่า โจทก์อ้างโฉนดเลขที่ 5640 แต่ไม่ส่งสำเนาให้จำเลย ไม่ควรรับฟัง เป็นพยานหลักฐาน เมื่อไม่รับฟังโฉนดดังกล่าว ศาลก็ไม่อาจวินิจฉัยได้ว่าที่พิพาทอยู่ใน หรือนอกเขตโฉนดของโจทก์ ต้องยกฟ้อง ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า นอกจากโจทก์จะอ้างโฉนดที่ 5640 ซึ่งอยู่ที่โจทก์แล้ว โจทก์ยังได้อ้างโฉนดฉบับเดียวกันจากสำนักงานที่ดินจังหวัดชลบุรี ซึ่งเจ้าพนักงานที่ดินได้คัดสำเนาส่งศาล เป็นเอกสารอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก โจทก์ไม่ต้องคัดสำเนาส่งให้จำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 90 (2) ศาลรับฟังเอกสารโฉนดนี้ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 637/2521 เอกสารซึ่งจำเลยอ้างและขอให้ศาลหมายเรียกจาก คนที่อยู่ในครอบครัวเดียวกับจำเลย ก็ถือว่าเป็นเอกสารของบุคคลภายนอก จำเลยไม่ต้องส่ง สำเนาก่อนวันสืบพยาน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 149/2522 เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ถือเป็นเจ้าพนักงานของ ศาล ส่วนการสอบสวนของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นสำนวนคดีเรื่องอื่น การอ้าง ส่วนการสอบสวนนี้เป็นการอ้างเอกสารเป็นชุดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แพ่ง มาตรา 90 (1) ไม่ต้องส่งสำเนาเอกสารนั้น เอกสารนี้ผู้คัดค้านตรวจและคัดได้ตาม มาตรา 54

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 149/2526 โจทก์อ้างทะเบียนบ้านจำลองเป็นพยาน และขอให้ศาลเรียกมาจากอำเภอ แต่ศาลไม่เรียกให้โดยเห็นว่าโจทก์ขอตรวจและคัดสำเนาได้ตามระเบียบของทางราชการอยู่แล้วโจทก์จึงส่งภาพถ่ายสำเนาทะเบียนบ้านต่อศาลแทน ดังนั้นทะเบียนบ้านเป็นเอกสารที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 90 (2) ยกเว้นให้ผู้อ้างไม่ต้องยื่นหรือส่งสำเนาเอกสารเช่นนั้น โจทก์จึงไม่ต้องส่งสำเนาให้จำเลยก่อนสืบพยาน 3 วัน ตามกฎหมายและแม้จะไม่มีเจ้าหน้าที่นายทะเบียนท้องถิ่นรับรองสำเนา แต่เป็นภาพถ่ายจากต้นฉบับซึ่งนายโจทก์เซ็นชื่อรับรองสำเนา และจำเลยมิได้นำสืบหักล้างว่ามีข้อความไม่ตรงกับต้นฉบับอย่างไร ทั้งศาลล่างได้ใช้ดุลพินิจรับฟังเป็นพยานหลักฐานตามที่มาตรา 87 (2) ให้อำนาจไว้ ภาพถ่ายสำเนาทะเบียนบ้านที่โจทก์อ้างจึงรับฟังเป็นพยานได้

ข้อสังเกต

เอกสารที่จะต้องมีการทำสำเนาส่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตามมาตรานี้ คือ เอกสารที่อ้างเป็นพยาน ดังนั้น เอกสารที่เกี่ยวข้องในคดีประเภทอื่นที่มีใช้พยาน ก็ไม่ต้องส่งสำเนา เช่น

1. ภาพถ่ายวัตถุพยานต่างๆ เช่น ภาพถ่ายรถที่เสียหายไม่ใช่พยานเอกสาร ไม่ต้องส่งสำเนาก่อนวันสืบพยาน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 840/2499, 2235/2515, 147/2518, 2347/2532)

2. เอกสารที่แนบมาท้ายฟ้องหรือท้ายคำให้การหรือท้ายคำร้องยอมถือเป็นส่วนหนึ่งของคำฟ้องหรือคำให้การหรือคำร้องนั้น เมื่อส่งสำเนาคำฟ้อง คำให้การ หรือคำร้องให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว แม้จะอ้างเอกสารนั้นเป็นพยานก็ไม่ต้องส่งสำเนาอีก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1572/2487 คดีเรื่องกู้ยืม โจทก์แนบสำเนาสัญญามาพร้อมฟ้อง และส่งเนาให้จำเลยพร้อมกับฟ้องแล้ว โจทก์ไม่ได้ส่งสำเนาให้จำเลยอีกครั้งหนึ่ง แต่นำต้นฉบับมาส่งศาลในวันสืบพยานเลข ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า โจทก์ปฏิบัติถูกต้องตาม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 90 แล้ว ไม่มีเหตุที่จะไม่รับต้นฉบับเอกสารของโจทก์ที่ยื่นต่อศาลในวันสืบพยาน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 504/2509 ขณะที่จำเลยยื่นคำร้องสอดเข้าเป็นจำนวนร่วมจำเลยได้แนบสำเนาเอกสารมาพร้อมคำร้อง ซึ่งก็ได้ส่งสำเนาให้แก่คู่ความทุกฝ่ายแล้ว ต่อมาเมื่อจำเลยร่วมอ้างเอกสารฉบับนั้นเป็นพยานหลักฐาน ก็ไม่ต้องส่งสำเนาให้โจทก์อีก

3. คำแปลพยานเอกสารที่เป็นภาษาต่างประเทศ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 46 บัญญัติว่าถ้าต้นฉบับเอกสารหรือแผ่นกระดาษไม่ว่าอย่างใดๆ ที่ต้องส่งต่อศาล ได้ทำเป็นภาษาต่างประเทศให้ศาลสั่งให้คู่ความฝ่ายที่ส่งให้ทำคำแปลทั้งฉบับหรือเฉพาะแต่ส่วนสำคัญโดยมีคำรับรองมาขึ้นเพื่อแนบไว้กับต้นฉบับ มีปัญหาว่า จะต้องส่งสำเนาคำแปลนี้ให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก่อนวันสืบพยาน 3 วันหรือไม่ จากบทบัญญัติมาตรา 46 จะเห็นว่า คำแปลไม่ใช่พยานหลักฐาน เว้นแต่คู่กรณีจะอ้างคำแปลเป็นพยานหลักฐานโดยเฉพาะ ต้นฉบับเป็นภาษาต่างประเทศที่อ้างเป็นพยานเอกสารเท่านั้นที่จะต้องส่งสำเนาให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตามมาตรา 90 ส่วนคำแปลนั้น ศาลอาจสั่งให้ทำคำแปลส่งมาเพื่อแนบกับต้นฉบับ ดังนั้นจึงอาจส่งคำแปลที่หลังได้ เพราะเป็นเอกสารประกอบพยานหลักฐานที่อ้างเท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1349/2521 กรมธรรม์ประกันภัยทำเป็นภาษาต่างประเทศ โจทก์ต้องส่งคำแปลเป็นภาษาไทยต่อศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 46 แต่ไม่ต้องส่งสำเนาให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งไม่น้อยกว่า 3 วัน ตามมาตรา 90

4. ใบมอบอำนาจให้ฟ้องคดี ใบมอบอำนาจเป็นเพียงเอกสารซึ่งแสดงหลักฐานแห่งอำนาจฟ้องร้องของผู้รับมอบอำนาจเท่านั้น เป็นเรื่อง queผู้รับมอบอำนาจจะมาแสดงอำนาจฟ้องร้องกับศาลโดยเฉพาะ จึงไม่ใช่พยานหลักฐานตามมาตรา 90 ที่จะต้องส่งสำเนาให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1129/2499 คดีนี้จำเลยฎีกาคัดค้านว่า โจทก์มิได้คัดสำเนาใบมอบอำนาจให้จำเลยพร้อมกับฟ้อง เพื่อให้จำเลยมีโอกาสดูพิจารณาเรื่องอำนาจฟ้องของ

โจทก์ ศาลจึงไม่ควรรับฟังเอกสารนี้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ไม่มีกฎหมายใดบังคับให้โจทก์คัดสำเนาใบมอบอำนาจให้จำเลยพร้อมกับฟ้อง ฎีกาของจำเลยฟังไม่ขึ้น

5. พยานเอกสารที่จะใช้นำสืบในการไต่สวนคำร้องคำขอต่างๆ ไม่ต้องส่งสำเนา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4276/2532 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88, 90 การยื่นบัญชีระบุพยานและการส่งสำเนาเอกสารนั้นใช้บังคับเฉพาะการสืบพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้ออ้างข้อเถียงในประเด็นแห่งคดีที่พิพาทไม่ใช่บังคับในการไต่สวนคำร้องที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นข้อพิพาทในคดี

6. สำเนาเอกสารตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 90 ไม่ได้บังคับว่าจะต้องเป็นเอกสารที่ถ่ายจากต้นฉบับ การพิมพ์ข้อความเช่นเดียวกันกับต้นฉบับก็ถือเป็นสำเนาเอกสารได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2158/2534 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 90 วรรคแรก มิได้บังคับว่าสำเนาเอกสารที่ส่งให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนั้นจะต้องเป็นเอกสารที่ถ่ายจากต้นฉบับ ดังนั้น สำเนาเอกสารที่ทนายโจทก์พิมพ์ข้อความลงในแบบพิมพ์สัญญาคู่ซึ่งเป็นแบบพิมพ์อย่างเดียวกับต้นฉบับสัญญาคู่และมีข้อความเช่นเดียวกับสัญญาคู่ในต้นฉบับโดยทนายโจทก์ลงชื่อรับรองสำเนาถูกต้องก็ถือเป็นสำเนาเอกสารตามบทกฎหมายดังกล่าวแล้ว เมื่อโจทก์ได้แนบสำเนาเอกสารดังกล่าวมาทำขี้อ้างและส่งให้จำเลยพร้อมสำเนาคำฟ้องแล้ว สัญญาคู่เงินต้นฉบับจึงรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

7. การพิสูจน์ต่อพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 120 ไม่จำเป็นต้องส่งสำเนาเอกสาร ตามมาตรา 90 เช่นเดียวกันกับไม่จำเป็นต้องระบุพยานตามมาตรา 88

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1461/2498 ในคดีอาญา กรณีที่พนักงานสอบสวนได้สอบสวนพยานหลักฐานของฝ่ายจำเลยไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย ในชั้นศาล พนักงานอัยการฟ้องจำเลย จำเลยปฏิเสธและนำพยานบุคคลเข้าสืบ ซึ่งบังเอิญเป็นพยานที่พนักงานสอบสวนได้สอบสวนไว้ และพยานที่จำเลยนำมาสืบนั้นเบี่ยงความแตกต่างจากคำให้การในสำนวนการสอบสวน พนักงานอัยการจึงเอาคำให้การในชั้นสอบสวนในสำนวนการสอบสวน

สวนให้พยานดูแล้วขึ้นไว้ต่อศาล ศาลยอมรับไว้ได้ทั้งๆ ที่พนักงานอัยการแถลงหมดยานไปแล้ว เพราะเป็นการยื่นเอกสารประกอบการถามค้าน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 798-799/2499 คดีพิพาทกันเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน โจทก์อ้างว่าซื้อมาจากจำเลย จำเลยให้การต่อสู้ว่ามอบที่ดินให้โจทก์ทำกินต่างดอกเบี้ยเงินกู้ ในขณะที่โจทก์อ้างตนเองเป็นพยานและจำเลยเป็นฝ่ายถามค้าน โจทก์ให้การปฏิเสธการกู้เงิน จำเลยขอมออ้างเอกสารการกู้เงินมายันโจทก์ได้โดยไม่ต้องระบุพยานและส่งเอกสารล่วงหน้า เมื่อโจทก์รับรองเอกสารนั้นแล้ว จำเลยก็ยอมส่งอ้างเป็นพยานประกอบคำโจทก์ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 99/2521 โจทก์ส่งเอกสารประกอบการถามค้านพยานจำเลยโดยไม่ส่งสำเนาเอกสารอันเป็นการฝ่าฝืนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 90 แต่แม้จะฝ่าฝืนมาตรา 90 ศาลก็อนุญาตให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นได้ตามมาตรา 86 วรรค 3 ในฐานะที่เป็นพยานหลักฐานของศาล และโดยอาศัยมาตรา 87 (2) ในฐานะที่ศาลใช้ดุลพินิจเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3470/2538 การที่จำเลยมิได้ระบุหนังสือมอบอำนาจเป็นพยานและส่งสำเนาให้แก่โจทก์ แต่จำเลยใช้เอกสารนั้นประกอบการถามค้าน โจทก์ว่า ล. เจ้าของกรรมสิทธิ์มอบอำนาจให้ ข. ทำสัญญาเช่ากับจำเลย พยานเอกสารดังกล่าวมิใช่เป็นพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียง แม้จะมีได้ระบุไว้ในบัญชีพยานและส่งสำเนาให้โจทก์ก็ไม่ต้องห้ามมิให้รับฟังกรณีไม่อยู่ในบังคับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88, 90 ศาลรับฟังเอกสารดังกล่าวเป็นพยานได้

8. ในกรณีที่คู่ความอีกฝ่ายไม่คัดค้านหรือรับรองเอกสารนั้นๆ ศาลก็รับฟังเอกสารนั้นได้ แม้จะไม่ได้ส่งสำเนาล่วงหน้า (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 990/2495, 1148/2501)

9. การส่งสำเนาเอกสารก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 7 วัน วันสืบพยานหมายถึงวันสืบพยานครั้งแรก เช่นเดียวกันกับการยื่นบัญชีระบุพยานตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

10. กรณีที่คู่ความผู้อ้างเอกสารไม่ส่งสำเนาเอกสารให้แก่คู่ความฝ่ายอื่นตามกฎหมาย ต้องถือว่าเป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีที่ผิดระเบียบตามประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 คู่ความฝ่ายที่ไม่ได้รับสำเนาเอกสารจะต้องคัดค้านภายใน 8 วัน นับแต่วันที่มีการส่งต้นฉบับเอกสารต่อศาล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3055/2526 ข้อที่ว่าจำเลยมิได้ยื่นต่อศาลและส่งให้แก่โจทก์ ซึ่งสำเนาเอกสารก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 3 วันนั้น เมื่อโจทก์มิได้คัดค้านเสียภายใน 8 วัน นับแต่วันที่จำเลยส่งเอกสารดังกล่าวต่อศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 วรรคสอง เพียงยกปัญหานี้ขึ้นโต้แย้งคัดค้านในชั้นฎีกา ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัยให้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6108/2531 จำเลยเบิกความและอ้างพยานเอกสารโดยมิได้ส่งสำเนาให้แก่โจทก์ก่อนวันสืบพยานตามกฎหมายซึ่งเป็นข้อผิดระเบียบ และทนายโจทก์ก็ได้มาศาลกับได้ชักค้านพยานจำเลยด้วย แสดงว่าโจทก์ได้ทราบข้อผิดระเบียบนั้นแล้วแต่โจทก์มิได้ยื่นคำขอทำเป็นคำร้องคัดค้านภายในกำหนด 8 วันนับแต่วันที่จำเลยส่งเอกสารต่อศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 วรรคสอง โจทก์จะยกปัญหาข้อนี้ขึ้นโต้แย้งคัดค้านในชั้นอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้

จำเลยมิได้ยื่นบัญชีระบุพยานเอกสารที่อ้าง และมิได้ส่งสำเนาให้แก่โจทก์ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด แต่เมื่อศาลชั้นต้นได้ใช้ดุลพินิจรับฟังพยานเอกสารดังกล่าว ก็เป็นข้อแสดงว่าศาลชั้นต้นเห็นว่า เป็นพยานหลักฐานสำคัญเกี่ยวกับประเด็นสำคัญในคดีที่จำเป็นต้องสืบพยานนั้น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ซึ่งศาลชั้นต้นชอบที่จะรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านี้ได้ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87 (2)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4477/2533 ทนายจำเลยที่ 1 นำเอกสารหมาย ล. 6 มาชักค้านตัวโจทก์และยื่นต่อศาลในวันสืบพยานโจทก์ ทั้งนี้โดยโจทก์เป็นฝ่ายนำสืบก่อน ในกรณีเช่นนี้หากจำเลยที่ 1 มิได้ส่งสำเนาให้โจทก์ก่อนวันสืบพยานอย่างน้อยสามวันจริง โจทก์ก็ชอบที่จะคัดค้านต่อศาลภายใน 8 วัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 แต่หาได้คัดค้านไม่ โจทก์จึงไม่มีสิทธิยกขึ้นมาโต้แย้งในภายหลัง

11. การส่งสำเนาเอกสารในคดีอาญา ในคดีอาญาไม่ต้องส่งสำเนาพยานเอกสารก่อนวันสืบพยานอย่างเช่นคดีแพ่ง เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 240 บัญญัติว่า “เมื่อมีเอกสารใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลให้อ่านหรือส่งให้คู่ความตรวจดู ถ้าคู่ความฝ่ายใดต้องการสำเนา ศาลมีอำนาจสั่งให้ฝ่ายที่อ้างนั้นส่งสำเนาแก่อีกฝ่ายหนึ่งตามที่เห็นสมควร”

การรับฟังสำเนาเอกสารแทนต้นฉบับ

หลักการอ้างเอกสารเป็นพยานนั้น จะต้องนำสืบด้วยต้นฉบับเท่านั้น มิใช่อ้างสำเนาเอกสารหรือสืบพยานบุคคลแทน เพราะถือว่าต้นฉบับเอกสารเป็นพยานหลักฐานที่ดีกว่าสำเนาเอกสารหรือพยานบุคคล เนื่องจากสำเนาเอกสารหรือพยานบุคคลอาจมีการทุจริตหรือหลงผิดได้โดยง่าย ทั้งนี้ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 238 บัญญัติรับรองไว้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93 บัญญัติว่า การอ้างเอกสารเป็นพยานนั้นให้ยอมรับฟังได้แต่ต้นฉบับเอกสารเท่านั้น เว้นแต่

- (1) เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตกลงกันว่า สำเนาเอกสารนั้นถูกต้องแล้ว จึงให้ศาลยอมรับฟังสำเนาเช่นนั้นเป็นพยานหลักฐานแห่งเอกสารนั้นได้
- (2) ถ้าต้นฉบับเอกสารหาไม่ได้ เพราะสูญหายหรือถูกทำลายโดยเหตุสุดวิสัย หรือไม่สามารถนำต้นฉบับมาได้โดยประการอื่น ศาลจะอนุญาตให้นำสำเนาหรือพยานบุคคลมาสืบก็ได้
- (3) ต้นฉบับเอกสารที่อยู่ในความรักษาหรือในความควบคุมของทางราชการนั้น จะนำมาแสดงได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตต่อรัฐมนตรี หัวหน้ากรม กอง หัวหน้าแผนก หรือผู้รักษาการแทนในตำแหน่งนั้นๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณีเสียก่อน อนึ่ง นอกจากศาลจะได้กำหนดเป็นอย่างอื่น สำเนาเอกสาร หรือข้อความที่คัดจากเอกสารเหล่านั้น ซึ่งรัฐมนตรี หัวหน้ากรม กอง หัวหน้าแผนกหรือผู้รักษาการแทนในตำแหน่งนั้นๆ ได้รับรองถูกต้องแล้ว ให้ถือว่าเป็นการเพียงพอในอันที่จะมาแสดง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 238 บัญญัติว่า ดันฉบับเอกสาร
เท่านั้นที่อ้างเป็นพยานได้ ถ้าหาฉบับไม่ได้ สำเนาที่รับรองว่าถูกต้องหรือพยานบุคคลที่
รู้ข้อความก็อ้างเป็นพยานได้

ถ้าอ้างหนังสือราชการเป็นพยาน แม้ฉบับยังมีอยู่จะส่งสำเนาที่เจ้าหน้าที่รับรอง
ว่าถูกต้องก็ได้ เว้นแต่ในหมายเรียกจะบ่งไว้เป็นอย่างอื่น

ผลของการไม่อ้างฉบับเอกสารเป็นพยาน

หากคู่ความที่อ้างเอกสารเป็นพยานไม่ส่งฉบับเอกสารที่อ้างต่อศาลโดยไม่ส่ง
เอกสารเลขหรือส่งสำเนาเอกสารแทน ศาลจะไม่ยอมรับฟังข้ออ้างของคู่ความ ตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93 ดังเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 532/2509 ภาพถ่ายเอกสาร (ซึ่งถ่ายจากฉบับ) ไม่ใช่ฉบับ
ฉบับของเอกสาร จึงต้องห้ามมิให้รับฟังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา
93

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2581/2515 บัญชีระบุพยานของจำเลย อ้างพินัยกรรมที่เจ้า
พนักงานที่ดินเป็นผู้รักษา ซึ่งเป็นสำเนาพินัยกรรมที่จำเลยรับรองและยื่นไว้ โดยมีได้ระบุ
อ้างฉบับพินัยกรรมที่มีอยู่ที่จำเลย จำเลยย่อมไม่มีสิทธิที่จะส่งฉบับพินัยกรรมเป็น
พยานต่อศาล

วันนัดสืบพยานจำเลยซึ่งเป็นฝ่ายนำสืบก่อน จำเลยมิได้นำฉบับพินัยกรรมมาส่ง
ศาลเพียงมาส่งในวันสืบพยานโจทก์หลังจากที่สืบพยานจำเลยเสร็จไปแล้ว โจทก์จึงไม่มี
โอกาสซักค้านฉบับพินัยกรรมนี้ ซึ่งโจทก์ก็ได้คัดค้านว่าจำเลยมิได้ระบุพยานอ้าง
เอกสารนี้ไว้ และว่าจำเลยมิได้ส่งสำเนาพินัยกรรมให้โจทก์ ดังนี้ ศาลย่อมรับฟังพินัยกรรม
ดังกล่าวเป็นพยานไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2024-2025/2519 ภาพถ่ายประทานบัตร ไม่มีพยานบุคคล
เบิกความประกอบหรือทางราชการรับรอง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา 93 (3) รับฟังไม่ได้ว่าจำเลยมีทรัพย์สิน เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจึงขอเฉลี่ยทรัพย์สินได้ตามจำนวนหนี้ที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีของเจ้าหน้าที่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 254/2520 สำเนาเอกสารที่จำเลยส่งเป็นพยานต่อศาล แต่มิได้ส่งสำเนาแก่โจทก์และมิได้เรียกต้นฉบับจากผู้ครอบครองเอกสาร รับฟังเป็นพยานไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 424/2523 สำเนาเอกสารเป็นภาพถ่ายติดมาท้ายฟ้อง ไม่ปรากฏว่าถ่ายจากต้นฉบับ มีข้อความต่างกับต้นฉบับที่โจทก์อ้างมาจากจำเลย จำเลยไม่รับรองสำเนาเอกสารท้ายฟ้องจึงรับฟังสำเนาเอกสารท้ายฟ้องเป็นต้นฉบับไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2453/2523 ศาลชั้นต้นวินิจฉัยให้จำเลยรับผิดชอบค่าใช้จ่ายแก่โจทก์ที่อ้างว่าได้ทรงจ่ายไปในกิจการของจำเลย ก็เพราะอาศัยเอกสารหมาย จ. 8 เป็นพยานหลักฐานซึ่งเป็นเพียงสำเนาภาพถ่ายเอกสาร เมื่อจำเลยไม่ตกลงด้วยว่าสำเนาเอกสารนี้ถูกต้องแล้ว จึงไม่อาจรับฟังพยานเอกสารดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานได้ เมื่อเอกสารฉบับนี้ต้องห้ามมิให้รับฟังเสียแล้ว จึงไม่มีพยานหลักฐานอื่นที่จะวินิจฉัยให้จำเลยรับผิดชอบให้แก่โจทก์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3862/2533 สำเนาเอกสารใบมอบอำนาจที่โจทก์มอบอำนาจให้ จ. และ อ. เป็นผู้ลงนามในสัญญาเช่าซื้อ โดยโจทก์ไม่ได้อ้างต้นฉบับใบมอบอำนาจมาแสดง ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 572 วรรคสอง และมาตรา 798 บังคับว่าสัญญาเช่าซื้อต้องทำเป็นหนังสือและการตั้งตัวแทนเพื่อกิจการนั้นต้องทำเป็นหนังสือด้วย อีกทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 93 บังคับว่า การอ้างเอกสารนั้น ให้ยอมรับฟังได้แต่ต้นฉบับเอกสาร การที่โจทก์อ้างสำเนาเอกสารใบมอบอำนาจดังกล่าว จึงรับฟังเป็นพยานไม่ได้ ต้องถือว่าการตั้งตัวแทนของโจทก์ในการนี้ไม่ได้ทำเป็นหนังสือ จ. และ อ. ไม่มีอำนาจลงชื่อในสัญญาเช่าซื้อได้ ข้อเท็จจริงจึงฟังได้ว่าโจทก์ไม่ได้ลงชื่อในสัญญาเช่าซื้อ สัญญาเช่าซื้อตกเป็นโมฆะ ดังนั้น โจทก์ฟ้องขอให้บังคับ

จำเลยที่ 1 รับผิดตามสัญญาเช่าซื้อไม่ได้ และจำเลยที่ 3 ซึ่งเป็นผู้ค้ำประกันจำเลยที่ 1 ย่อมไม่ต้องรับผิดต่อโจทก์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2365/2534 เอกสารที่โจทก์อ้างเป็นภาพถ่าย โดยโจทก์มิได้นำสืบให้เห็นว่าเหตุที่อ้างส่งต้นฉบับไม่ได้ เพราะเหตุใด เอกสารที่โจทก์อ้างจึงต้องห้ามมิให้รับฟังดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2789/2538 จำเลยคัดค้านว่าสำเนาสัญญาซื้อขายที่โจทก์อ้างส่งโดยอ้างว่าต้นฉบับอยู่ที่จำเลยนั้นไม่อยู่ในความครอบครองของจำเลย และนำสืบว่าไม่มีต้นฉบับเอกสารนี้ เมื่อชั้นพิจารณา โจทก์ไม่มีต้นฉบับเอกสารมาแสดง โดยไม่ปรากฏว่าหาไม่ได้เพราะสูญหายหรือถูกทำลายเพราะเหตุสุดวิสัย จึงรับฟังข้อความตามสำเนาเอกสารนั้นไม่ได้

ข้อยกเว้นการรับฟังต้นฉบับเอกสาร (รับฟังสำเนาเอกสารแทนต้นฉบับหรือสืบพยานบุคคลแทน)

1. เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตกลงกันว่าสำเนาเอกสารนั้นถูกต้อง ให้ศาลยอมรับฟังเอกสารนั้นได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93 (1))

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1271-1273/2508 (ประชุมใหญ่) จำเลยให้การต่อสู้คดีว่าผู้ลงนามในหนังสือมอบอำนาจเป็นบุคคลที่ไม่มีสิทธิและอำนาจที่จะกระทำการแทนบริษัท คำให้การดังกล่าวนี้เป็นการยอมรับแล้วว่าการมอบอำนาจเป็นหนังสือ แต่เถียงว่าผู้ลงนามมอบอำนาจไม่มีอำนาจลงนามแทนบริษัท โจทก์จึงไม่ต้องส่งต้นฉบับเอกสารต่อศาลเพราะไม่มีข้อเถียงว่าไม่มีต้นฉบับหรือต้นฉบับไม่ถูกต้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1551/2516 โจทก์นำสืบจดหมายที่จำเลยติดต่อขายอาวุธปืนของกลาง แม้เป็นเพียงสำเนาเอกสาร แต่จำเลยไม่ได้โต้แย้ง ทั้งจำเลยยังนำสืบรับว่าเป็นเอกสารติดต่อซื้อขายสุรา ศาลก็รับฟังประกอบพยานหลักฐานอื่นของโจทก์ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 285/2518 จำเลยที่ 2 ผู้ค้ำประกันไม่ปฏิเสธสัญญาค้ำประกันตามฟ้อง โจทก์ไม่ต้องส่งต้นฉบับสัญญาค้ำประกันต่อศาลก็ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1855/2518 จำเลยมิได้ปฏิเสธความถูกต้องของสำเนาเอกสาร สัญญาเช่าซื้อที่โจทก์ฟ้อง โจทก์จึงไม่ต้องนำสืบส่งต้นฉบับเอกสาร ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2117/2518 สัญญาจะซื้อขายที่ดินท้ายฟ้อง จำเลยรับตามนั้น รับฟังได้โดยไม่ต้องอาศัยต้นฉบับที่โจทก์ส่งศาลภายหลัง แม้ไม่ติดอากรแสตมป์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 657/2529 สำเนาเอกสารจะคัดหรือถ่ายจากต้นฉบับหรือจากสำเนาไม่ใช่ข้อสำคัญ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าข้อความตามเอกสารนั้นถูกต้องตรงกับต้นฉบับหรือไม่ เมื่อจำเลยไม่ได้คัดค้านว่าเอกสารที่โจทก์ส่งศาลเป็นสำเนาที่ไม่ถูกต้องตรงกับต้นฉบับ ทั้งมิได้คัดค้านว่าผู้รับรองความถูกต้องไม่มีอำนาจรับรอง ศาลย่อมมีอำนาจรับฟังสำเนาเอกสารได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2620/2534 จำเลยที่ 2 ไม่ได้ให้การปฏิเสธว่าไม่ได้ทำสัญญา จำประกันตามสำเนาเอกสารท้ายฟ้อง และยังให้การรับเข้ามาอีกว่าจำเลยที่ 2 ไม่อาจเข้ารับช่วงสิทธิในฐานะผู้จำประกันได้ เพราะโจทก์กับจำเลยที่ 1 สมคบกันเพื่อนื้อโกงหรือหลอกลวงจำเลยที่ 2 โดยโจทก์กับจำเลยที่ 1 ไม่มีเจตนาที่จะทำสัญญาเช่าซื้อกัน ดังนี้ ต้องถือว่าจำเลยที่ 2 รับว่าจำเลยที่ 1 ทำหนังสือสัญญาเช่าซื้อกับโจทก์และจำเลยที่ 2 เป็นผู้จำประกัน โจทก์จึงไม่จำเป็นต้องส่งต้นฉบับหนังสือสัญญาเช่าซื้อและหนังสือจำประกันเป็นพยานหลักฐานต่อศาล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5519/2534 การอ้างภาพถ่ายเอกสารของทางราชการ เท่ากับการอ้างสำเนาเอกสารจะต้องมีบุคคลดั่งระบุไว้ในมาตรา 93(3) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งรับรองความถูกต้องแล้วจึงรับฟังได้ แต่ตามมาตรา 125 บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของคู่ความฝ่ายที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งอ้างอิงเอกสารมาเป็นพยานหลักฐานยันตน จะต้องคัดค้านการอ้างเอกสารหรือความถูกต้องของสำเนาเอกสารก่อนวันสืบพยาน หรือก่อนศาลพิพากษาแล้วแต่กรณี แต่โจทก์มิได้คัดค้านว่าต้นฉบับเอกสารไม่มีหรือเอกสารนั้นปลอมหรือสำเนาไม่ถูกต้อง ภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ดังนั้น ศาลย่อมมีอำนาจรับฟังพยานเอกสารดังกล่าวแทนต้นฉบับได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 374/2536 สำเนาภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจของโจทก์ให้ผู้
อื่นลงชื่อเป็นผู้ให้เช่าซื้อแทน โดยมีเจ้าหน้าที่รับรองถึงความถูกต้องเพราะต้นฉบับได้มีการ
อ้างส่งไว้ในสำนวนคดีของศาล และจำเลยก็มีได้คัดค้านว่าสำเนาไม่ถูกต้อง กรณีจึงไม่จำ
ต้องใช้ต้นฉบับก็รับฟังได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2459/2539 จำเลยเพียงแต่โต้แย้งไว้ในคำให้การว่าเอกสาร
ท้ายฟ้องหมายเลข 5 (ซึ่งต่อมาในชั้นพิจารณา ศาลหมาย จ. 6) เป็นเอกสารที่โจทก์ทำขึ้น
ฝ่ายเดียว จำเลยไม่ขอรับรอง โดยจำเลยมิได้โต้แย้งคัดค้านว่าเอกสารดังกล่าวไม่มีต้นฉบับ
หรือว่าต้นฉบับนั้นทั้งฉบับหรือบางส่วน หรือสำเนานั้นไม่ถูกต้องกับต้นฉบับอย่างหนึ่ง
อย่างใด ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 125 (เดิม) จึง
ถือว่าไม่ได้ว่าจำเลยได้คัดค้านเอกสารหมาย จ. 6 ไว้แล้ว ศาลย่อมมีอำนาจรับฟังเอกสารดัง
กล่าวซึ่งเป็นสำเนาแทนต้นฉบับได้ ไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
มาตรา 93

2. ถ้าต้นฉบับเอกสารนั้นหาไม่ได้ เพราะสูญหายหรือถูกทำลายโดยเหตุสุด
วิสัย หรือไม่สามารถนำต้นฉบับมาโดยประการอื่น ศาลจะอนุญาตให้นำสำเนาเอกสารนั้น
หรือพยานบุคคลมาสืบก็ได้ (มาตรา 93 (2))

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 574/2508 โจทก์ระบุพยานว่าสัญญาก่อนสมรสหรือสำเนา
สัญญาก่อนสมรสอยู่ที่โจทก์ เมื่อโจทก์นำต้นฉบับมาส่งศาลไม่ได้ เนื่องจากโจทก์ส่งไว้ที่
ศาลอื่นอีกเรื่องหนึ่งโจทก์นำสำเนาสัญญาก่อนสมรส ซึ่งอยู่ที่โจทก์ส่งศาลตามที่ระบุไว้ใน
บัญชีระบุพยานได้ ไม่เป็นเรื่องสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสาร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1119/2513 ในคดีผิดสัญญาเช่าซื้อและคำประกัน ศาลสั่งให้
โจทก์ส่งต้นฉบับสัญญาต่อศาลเพื่อให้จำเลยตรวจก่อนจำเลยให้การ โจทก์ยื่นคำแถลงว่ายัง
หาต้นฉบับไม่พบเพราะหลงไปปะปนอยู่กับเรื่องอื่นคงพบแต่สำเนา ขอนำเข้าสืบแทนต้น
ฉบับ จำเลยมิได้โต้แย้งอย่างใด ต่อมาศาลรับฟังสำเนาสัญญานั้นเมื่อโจทก์นำเข้าสู่สืบก่อน ก็
เท่ากับศาลอนุญาตให้นำสำเนาเอกสารมาสืบได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
มาตรา 92 (2)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 884-885/2527 ผู้ตายเขียนพินัยกรรมด้วยตนเองและลงชื่อในสมุดบันทึก (ไดอารี่) และมอบสมุดบันทึกนั้นให้ น. ซึ่งเป็นหลายเก็บรักษาไว้ ต่อมาผู้ตายได้ขอกลับคืนไปโดยอ้างว่าผู้ร้องซึ่งเป็นภรรยาไม่พอใจที่มอบให้หลานเป็นผู้เก็บรักษาสมุดบันทึก ผู้คัดค้านกับ น. จึงถ่ายภาพพินัยกรรมและบันทึกข้อความในสมุดไว้ แล้วคืนสมุดให้ผู้ตายคืนนี้ ต้นฉบับเอกสารน่าจะอยู่ที่ผู้ร้อง แต่ผู้ร้องปฏิเสธว่าไม่ได้อยู่ที่ตน ศาลอนุญาตให้นำสำเนาเอกสารและพยานบุคคลมาสืบและผู้คัดค้านได้สืบถึงที่มาของเอกสาร สำเนาเอกสารจึงรับฟังได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93 (2) ฟังได้ว่าผู้ตายได้ทำพินัยกรรมไว้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3188/2536 การที่ต้นฉบับสัญญาคำประกันสูญหาย เพราะถูกจำเลยที่ 1 ลักไป เป็นเหตุจำเป็นที่ไม่สามารถส่งต้นฉบับเอกสารเป็นพยานได้ ศาลอนุญาตให้นำสำเนาเอกสารมาสืบได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93 (2)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3947/2536 ต้นฉบับใบอนุญาตขับรถยนต์ของ น. ซึ่งเป็นผู้ขับรถยนต์คันเกิดเหตุอยู่ในความครอบครองของ น. ซึ่งหลบหนีคดีอาญา โจทก์ที่ 1 จึงอยู่ในฐานะที่ไม่สามารถนำต้นฉบับใบอนุญาตขับรถนั้นมาเป็นพยานเอกสารได้ จึงเป็นกรณีเข้าข้อยกเว้นที่ว่าไม่สามารถนำต้นฉบับมาได้โดยประการอื่น ศาลจึงรับฟังสำเนาภาพถ่ายเอกสารนั้นได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4233/2536 ขณะนำสืบและส่งเอกสาร ซึ่งเป็นภาษาต่างประเทศเป็นพยาน โจทก์ไม่ได้ส่งคำแปลต่อศาลและจำเลยด้วย ในนัดต่อมาโจทก์ขอส่งคำแปลเอกสารดังกล่าวที่มีคำรับรอง ศาลอนุญาตแล้ว เป็นการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 46 แล้วศาลรับฟังเอกสารดังกล่าวเป็นพยานได้

สำหรับสำเนาเอกสารที่โจทก์นำส่งเป็นพยานนั้น ปรากฏว่าโจทก์เบิกความว่าต้นฉบับเอกสารนั้นจำเลยได้รับไปแล้ว โดยจำเลยเบิกความว่า ต้นฉบับอยู่ที่จำเลยหรือไม่ จำไม่ได้ เป็นกรณีไม่สามารถนำต้นฉบับมาได้โดยประการอื่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93 (2) ศาลรับฟังสำเนาเอกสารดังกล่าวได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 750/2541 โจทก์ส่งต้นฉบับสัญญาเช่าที่ดินต่างตอบแทนระหว่างบริษัท น. กับโจทก์ และต้นฉบับสัญญาซื้อขายอาคารและสิ่งปลูกสร้างระหว่างบริษัท น. กับโจทก์ไปให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเพื่อตรวจสอบการดำเนินการเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินของบริษัทในเครือ โจทก์ไม่สามารถนำต้นฉบับสัญญาดังกล่าวส่งศาลชั้นต้น แต่ขอให้ศาลชั้นต้นมีคำสั่งเรียกเอกสารดังกล่าวจากธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทยส่งสำเนาเอกสารดังกล่าวโดยรับรองสำเนาถูกต้อง การที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์รับฟังสำเนาเอกสารดังกล่าวเท่ากับศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์รับฟังสำเนาเอกสารดังกล่าวเท่ากับศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์อนุญาตให้โจทก์นำสำเนาเอกสารมาสืบได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93 (2)

3. กรณีต้นฉบับเอกสารที่อยู่ในความอารักขาหรือควบคุมของทางราชการ ก็สามารถนำสำเนาเอกสารที่รับรองโดยพนักงานเจ้าหน้าที่มาแสดงได้ (มาตรา 93(3))

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1322-1324/2510 คดีอาญาจำเลยอ้างพยานเอกสารซึ่งอยู่ในความครอบครองของจำเลย แต่โจทก์ไม่รับรองความถูกต้อง เมื่อจำเลยไม่สืบพยานประกอบ พยานเอกสารนั้นก็รับฟังไม่ได้ แต่ถ้าพยานเอกสารนั้นเป็นหนังสือราชการ ซึ่งต้นฉบับอยู่ในความครอบครองของทางราชการและที่จำเลยอ้างส่งต่อศาลเป็นสำเนาซึ่งเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93(3) รับรองถูกต้องก็รับฟังได้ ไม่ต้องสืบพยานบุคคลประกอบ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 72/2512 หนังสือสัญญาแบ่งปันมรดก ซึ่งอยู่ในอารักขาของทางอำเภอนั้น สำหรับสำเนาซึ่งนายอำเภอรับรองว่าถูกต้อง ย่อมรับฟังได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1386/2531 การที่จำเลยไม่อาจนำต้นฉบับเอกสารของทางราชการมาแสดง แต่มีสำเนาเอกสารซึ่งเจ้าพนักงานผู้รับผิดชอบมาเบิกความรับรองความมีอยู่ และถูกต้องของเอกสารดังกล่าว จึงเพียงพอที่จะรับฟังเป็นหลักฐานให้เชื่อว่าเจ้ามรดกได้จดทะเบียนรับจำเลยเป็นบุตรบุญธรรมจริง

ข้อสังเกต

1. สำหรับคดีอาญานั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 238 บัญญัติว่า ถ้าหาต้นฉบับไม่ได้ สำเนาที่รับรองว่าถูกต้องหรือพยานบุคคลที่รู้ข้อความก็อ้างเป็นพยานได้ คำว่าหาต้นฉบับไม่ได้ มีความหมายกว้าง อาจเป็นการหาต้นฉบับไม่ได้ด้วยเหตุสูญหาย ถูกทำลาย โดยไม่ใช่เหตุสุดวิสัยก็ได้ หรืออาจจะเป็นเพราะเอกสารอยู่ในความอารักขาหรือควบคุมของทางราชการและทางราชการไม่ยินยอมอนุญาตให้นำเอกสารนั้นมาเป็นพยานก็ได้

2. หากพยานเอกสารนั้นเป็นเอกสารมหาชน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 127 บัญญัติว่า สำเนาอันรับรองถูกต้องแห่งเอกสารนั้นให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้อง เป็นหน้าที่ของคู่ความฝ่ายที่ถูกอ้างเอกสารนั้นมาแย้ง จะต้องนำสืบความไม่บริสุทธิ์หรือความไม่ถูกต้องแห่งเอกสาร

3. การที่คู่ความฝ่ายที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งอ้างอิงเอกสารมาเป็นพยานเอกสารหลักฐานยันตนไม่ได้คัดค้านการนำเอกสารนั้นมาสืบ โดยเหตุที่ว่าไม่มีต้นฉบับ คู่ความดังกล่าวจึงถูกบังคับมิให้คัดค้านการมีอยู่และความแท้จริงของเอกสารหรือความถูกต้องแห่งสำเนาเอกสารนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 125 อีกด้วย

การสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสาร

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94 บัญญัติว่า เมื่อใดที่กฎหมายบังคับให้มีพยานเอกสารมาแสดง ห้ามมิให้ศาลยอมรับฟังพยานบุคคลในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ แม้ถึงว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะได้ยินยอมก็ดี

- (ก) ขอสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสาร เมื่อไม่สามารถนำเอกสารมาแสดง
- (ข) ขอสืบพยานบุคคลประกอบข้ออ้างอย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อได้นำเอกสารมาแสดงแล้วว่ายังมีข้อความเพิ่มเติม ตัดทอน หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสารนั้นอยู่อีก

แต่ว่าบทบัญญัติแห่งมาตรานี้ มิให้ใช้บังคับในกรณีที่บัญญัติไว้ในอนุมาตรา (2) แห่งมาตรา 93 และมีให้ถือว่าเป็นการตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะกล่าวอ้างและนำพยานบุคคลมาสืบประกอบข้ออ้างว่าพยานเอกสารที่แสดงนั้นเป็นเอกสารปลอมหรือไม่ถูกต้องทั้งหมด หรือแต่บางส่วน หรือข้อสัญญาหรือหนึ่อย่างอื่นที่ระบุไว้ในเอกสารนั้นไม่สมบูรณ์ หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตีความหมายผิด

บทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นได้กำหนดหลักเกณฑ์การสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสารไว้ดังนี้

1. ในกรณีที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง
2. ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบุคคลในกรณีต่อไปนี้ แม้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะยินยอม
 - 2.1 เมื่อไม่สามารถนำเอกสารมาแสดง และขอสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสาร
 - 2.2 เมื่อนำเอกสารมาแสดงแล้ว ขอสืบพยานบุคคลว่ามีข้อความเพิ่มเติม ตัดทอน หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสารที่นำมาแสดงนั้น

ข้อยกเว้น คู่ความมีสิทธิสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสารตามข้อ 2.1 และ 2.2 ได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

1. กรณีต้นฉบับเอกสารหาไม่ได้เพราะสูญหาย หรือถูกทำลายโดยเหตุสุดวิสัย หรือไม่สามารถนำต้นฉบับเอกสารมาแสดง ตามมาตรา 93 (2)
2. สืบพยานบุคคลประกอบข้ออ้างว่า เป็นเอกสารปลอมหรือไม่ถูกต้อง
3. สืบพยานบุคคลประกอบข้ออ้างว่าสัญญาหรือหนึ่ที่ระบุไว้ในเอกสารไม่สมบูรณ์
4. สืบพยานบุคคลประกอบข้ออ้างว่า คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตีความหมายตามเอกสารนั้นผิด

หลักการห้ามนำสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสารนี้ สืบเนื่องมาจากในกรณีที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง ถือว่าเป็นกรณีสำคัญจำเป็นจะต้องมีการกระทำหลักฐานไว้เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งถือว่าเป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่ง ฉะนั้น เมื่อเกิด

กรณีพิพาทในเรื่องดังกล่าวก็ควรจะยึดถือข้อตกลงในพยานเอกสารเป็นหลักฐาน คู่ความที่พิพาทกันจะขอสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสาร หรือสืบพยานบุคคลเพื่อเพิ่มเติม ตัดทอน หรือเปลี่ยนแปลงข้อความในเอกสารอีกไม่ได้ มิฉะนั้นก็จะไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่บังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง และข้อห้ามการนำสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสารตาม มาตรา 94 นี้ มีลักษณะเป็นข้อห้ามที่เด็ดขาด แม้คู่ความฝ่ายอื่นๆ จะตกลงยินยอมให้คู่ความฝ่ายใดนำพยานบุคคลมาสืบแทนพยานเอกสารหรือมิได้โต้แย้งคัดค้านไว้ก็ตาม ข้อตกลงนั้นก็ไม่มีผลบังคับ ศาลจะรับฟังพยานบุคคลแทนพยานเอกสารโดยอาศัยหลักความยินยอมของคู่ความ โดยคู่ความฝ่ายนั้นไม่คัดค้านไม่ได้เพราะในเรื่องนี้มาตรา 94 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติห้ามไว้อย่างเด็ดขาดแล้ว

กรณีที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีเอกสารมาแสดง ได้แก่กรณีที่กฎหมายบังคับว่าต้องทำเป็นหนังสือ หรือทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญ

1. กรณีที่กฎหมายบังคับว่าต้องทำเป็นหนังสือ เช่น บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังต่อไปนี้

มาตรา 306 การโอนสิทธิเรียกร้อง

มาตรา 572 การทำสัญญาเช่าซื้อ

มาตรา 728 การบอกกล่าวบังคับจำนอง

มาตรา 798 การตั้งตัวแทนในกิจการที่ต้องทำเป็นหนังสือ

มาตรา 898 และมาตรา 900 เรื่องตัวเงิน

มาตรา 1656 เรื่องการทำพินัยกรรม

มาตรา 1129 การโอนหุ้นชนิดระบุชื่อ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 60 วรรคสอง เรื่องการมอบอำนาจให้ฟ้องคดี

2. กรณีที่กฎหมายบังคับว่าต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ต่อไปนี้

มาตรา 456 วรรคหนึ่ง การทำสัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ หรือเรือกำปั่น เรือที่
ระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟ หรือเรือยนต์ มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป หรือแพ และ
สัตว์พาหนะ

มาตรา 519 การแลกเปลี่ยนทรัพย์ ซึ่งหากซื้อขายจะต้องทำเป็นหนังสือและจด
ทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

มาตรา 525 การให้ทรัพย์สินซึ่งหากซื้อขายจะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียน
ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

มาตรา 714 การจำนอง

มาตรา 1299 และ 1301 นิติกรรม ซึ่งทำให้ได้มา เปลี่ยนแปลง ระบุ รับ หรือกลับ
คืนมาแห่งทรัพย์สินเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์

3. กรณีที่กฎหมายบังคับว่าต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่
ต้องรับผิดชอบ มิฉะนั้นจะฟ้องร้องบังคับคดีไม่ได้ เช่น บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ ต่อไปนี้

มาตรา 456 วรรคสอง สัญญาจะขายหรือจะซื้ออสังหาริมทรัพย์ เรือกำปั่น เรือมี
ระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟ หรือเรือยนต์มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป แพ และสัตว์
พาหนะ

มาตรา 456 วรรคท้าย สัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ที่มีราคาตั้งแต่ห้าร้อยบาทขึ้น
ไป

มาตรา 538 การเช่าอสังหาริมทรัพย์

มาตรา 653 การกู้ยืมเงินเกินกว่าห้าสิบบาทขึ้นไป และการนำสืบการใช้เงินการ
กู้ยืมดังกล่าว

มาตรา 680 การค้ำประกัน

มาตรา 798 วรรคสอง การตั้งตัวแทนในกิจการที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ

มาตรา 858 สัญญาประนีประนอมยอมความ

มาตรา 867 การประกันภัย

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่าจะนำสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสารฝ่าฝืนมาตรา 94 ไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 557/2486 (ประชุมใหญ่) โจทก์ฟ้องขอให้ศาลบังคับจำเลยโอนยานาให้โจทก์ แต่ตามสัญญาที่โจทก์อ้างปรากฏชัดว่าเป็นสัญญาให้กู้และให้นำทำต่างคอกเบี้ย โจทก์จะสืบพยานบุคคลว่าเป็นการขายนาน่า ไม่ใช่กู้เงินไม่ได้ เพราะฝ่าฝืนต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 308/2491 ทำสัญญาประนีประนอมแบ่งมรดกกันไว้ ฝ่ายใดจะขอสืบพยานบุคคลว่า มีเงื่อนไขนอกไปจากหนังสือสัญญานั้นไม่ได้ ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1090/2491 ทำสัญญาหนังสือคำประกันการเช่ารถจักรยานสามล้อ ได้ระบุเลขทะเบียนไว้แล้ว รถคันนี้มีได้หาย เจ้าของรถจะนำสืบว่าความจริงเช่ารถอีกคันหนึ่งที่หายไป เพื่อให้ผู้คำประกันรับผิดชอบไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 220/2494 จำเลยทำสัญญากู้ให้โจทก์ไว้ จำเลยจะขอสืบพยานบุคคลว่า ความจริงเป็นเงินลงหุ้นส่วนกัน ไม่ใช่เงินกู้ เป็นการสืบเพิ่มเติมแก้ไขเอกสาร ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94 และมาตรานี้มิได้ห้ามแต่เฉพาะผู้อ้างเอกสารเท่านั้น ถึงแม้ฝ่ายที่มีได้นำหรืออ้างเอกสารมาก็ต้องห้ามเช่นเดียวกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 736/2494 ตามหนังสือสัญญาเช่า (อสังหาริมทรัพย์) กำหนดค่าเช่าไว้เดือนละ 1,500 บาท จำเลยจะขอสืบพยานบุคคลว่าได้มีการตกลงกันใหม่ลดค่าเช่าลงนั้น เมื่อไม่ได้ทำหลักฐานเป็นหนังสือต่อกัน จะมาขอสืบพยานบุคคลดังนี้ ย่อมไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 654/2497 สัญญาเช่าโกดังต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ จำเลยจะสืบพยานบุคคลว่ามีข้อสัญญาด้วยวาจาเพิ่มเติมอีกไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1188/2497 หนังสือสัญญาเช่ามีข้อความว่าเช่ากัน 1 ปี ห้ามมิให้เช่าช่วง ผู้เช่าจะนำสืบพยานบุคคลว่า เป็นที่เข้าใจกันว่าเช่ากันไม่มีกำหนดเวลาและให้เช่าช่วงได้นั้นนำสืบไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1550/2500 เงื่อนไขที่ไม่ได้เขียนไว้ในสัญญาจะซื้อจะขายจะนำพยานบุคคลมาสืบเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมเอกสารนั้นไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 607/2502 การขอเปลี่ยนแปลงแก้ไขจำนวนหนี้ในเอกสารจำนอง เป็นการต้องห้ามมิให้นำสืบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 717/2502 ทำหนังสือสัญญาขายที่ดินมีข้อความว่า การขายรายนี้เป็นการเฉพาะส่วนของผู้ขายเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ของผู้มีส่วนร่วมอื่นๆ ทั้งไม่ทราบเขตและเนื้อที่มากนัก้อยเพียงใดด้วย ซึ่งปรากฏว่าผู้ขายมีส่วนอยู่ 1 ใน 4 อันเป็นส่วนเฉพาะในโฉนดที่ดินแปลงนั้น ดังนี้ ผู้ขายจะขอสืบพยานบุคคลว่าได้ตกลงขายเป็นส่วนของตนไม่ได้ เป็นการสืบแก้ไขเปลี่ยนแปลงเอกสาร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 316/2503 จำเลยรับว่าได้ลงชื่อในใบยืมเงินไว้ในฐานะผู้กู้แล้วจำเลยจะขอสืบข้อเท็จจริงว่าที่จำเลยลงชื่อไว้นั้นได้ลงชื่อไว้ในฐานะผู้ค้ำประกันไม่ได้เป็นการฝ่าฝืนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1234/2505 กรณีที่จำเลยได้แสดงเจตนาตกลงกับโจทก์และได้จดทะเบียนแสดงเจตนาต่อพนักงานเจ้าหน้าที่โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของจำเลยไปให้โจทก์เป็นการขายฝากแล้วนั้น จำเลยจะขอสืบพยานว่าพฤติการณ์เป็นจำนองโดยไม่มีสัญญาจำนองอันแท้จริงอีกอันหนึ่งหาได้ไม่ เพราะเป็นการขอสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสาร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 769/2506 สัญญาจำนองเป็นการทำหนังสือจดทะเบียนไว้ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตราทรัพย์สินของตนไว้เป็นประกันการชำระหนี้ สาระสำคัญแห่งการจำนองจึงอยู่ที่ข้อความในหนังสือสัญญาจำนองที่จดทะเบียนไว้ สิ่งที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดงก็คือสัญญาจำนองที่ได้จดทะเบียนไว้นั้น เมื่อสัญญาจำนองระบุไว้ชัดเจนแล้วว่าจำเลยจำนองที่ดินเต็มทั้งโฉนดและสิ่งปลูกสร้างจำนองด้วยทั้งสิ้น จำเลยจะนำสืบว่าได้ตกลงจำนองกันเพียงที่ดินและห้องแถวเพียง 16 ห้อง ในจำนวนอีก 22 ห้อง

ห้องที่มีอยู่ในเวลาทำสัญญานั้นหาได้ไม่ ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
แพ่ง มาตรา 94

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 235/2507 โจทก์ผู้ให้กู้จะสืบทดเปลี่ยนแปลงข้อความใน
หนังสือสัญญาที่ระบุว่าดอกเบี้ยตามกฎหมายมาเป็นว่า ได้ตกลงกันในอัตราร้อยละสิบห้าปี
ไม่ได้ ต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94(ข)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1087/2507 เมื่อจำเลยให้การรับว่าได้ทำหนังสือสัญญาเงิน
ให้โจทก์ไว้จริง จำเลยจะขอนำสืบตามข้อต่อสู้ว่า หนังสือสัญญานั้นทำขึ้นแทนหนังสือ
วางเงินมัดจำในการที่จำเลยขายที่ดินให้โจทก์ไม่ได้ เป็นการนำพยานบุคคลเพื่อเปลี่ยนแปลง
แก้ไขข้อความในเอกสาร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1124/2511 สัญญาที่ไม่มีกำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ ผู้ที่จะนำ
พยานบุคคลมาสืบว่ามีกำหนดเวลาชำระหนี้ได้ ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความแพ่ง มาตรา 94

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 589/2513 จำเลยรับว่าได้ทำสัญญาไว้ให้โจทก์จริง และใน
สัญญามีข้อความว่าได้รับเงินไปแล้ว การที่จำเลยจะนำสืบว่าความจริงจำเลยไม่ได้กู้เงิน
โจทก์ แต่ได้ทำสัญญาไว้เพื่อเป็นประกัน ป. ลูกหนี้ของโจทก์ดังนี้ เป็นการสืบทด
เปลี่ยนแปลงข้อความในเอกสารจึงต้องห้าม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 137/2514 ตามหนังสือสัญญาเช่าตึกพิพาทปรากฏว่าผู้เช่าคือ
จำเลยที่ 1 เท่านั้น และค่าเช่าเพียงเดือนละ 60 บาท โจทก์ผู้ให้เช่าจะนำสืบว่าจำเลยที่ 2
เป็นผู้เช่าด้วยและค่าเช่าเดือนละ 445.42 ดังนี้ เป็นการต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความแพ่ง มาตรา 94

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 626/2515 โจทก์ฟ้องจำเลยที่ 1 ให้ชำระเงินที่กู้ไป จำเลยที่
1 ให้การว่าโจทก์ตกลงซื้อที่ดินจากจำเลยที่ 1 และได้วางมัดจำไว้ แต่วันวางมัดจำไม่มีแบบ
พิมพ์สัญญาซื้อขายที่ดิน จึงได้เอาแบบสัญญาขึ้นมาเขียนกรอกข้อความแทนสัญญาซื้อขายเช่น
นี้ เป็นการรับว่าได้ทำสัญญาไว้จริง เมื่อสัญญามีข้อความชัดเจนว่าจำเลยที่ 1 ได้รับเงิน
ไปแล้ว จะชำระตัวเงินคืนภายในกำหนดและจำเลยที่ 1 ได้ลงชื่อไว้ในฐานะผู้กู้ จำเลยที่ 1

จะขอนำสืบว่าจำเลยที่ 1 ได้รับเงินจากโจทก์ไปเป็นค่ามัดจำที่ดินไม่ได้ เป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 336/2518 จำเลยที่ 1 ได้ทำหนังสือสัญญาเช่าซื้อรถยนต์บรรทุกจากโจทก์ จำเลยนำสืบพยานบุคคลว่าขณะทำสัญญาเช่าซื้อกันได้มีข้อตกลงกันเป็นพิเศษด้วยว่า หากจำเลยไม่ได้ดำเนินการบรรทุกน้ำมัน โจทก์รับรถคืนพร้อมกับรับเงินที่จำเลยชำระในงวดแรก โดยไม่เรียกร้องค่าเสียหายใดๆ เจตนาคงของคู่กรณีไม่ได้ถือสัญญาเช่าซื้อเป็นสำคัญ เช่นนี้ เป็นการนำสืบพยานบุคคลเพื่อเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งกฎหมายบังคับให้ต้องทำเป็นหนังสือ ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 842/2522 หนังสือมอบอำนาจระบุให้ฟ้อง ฮ. ผู้รับมอบอำนาจจะฟ้อง ข. ซึ่งเป็นคนละคนกันไม่ได้ จะนำสืบแก้ไขว่าต้องการให้ฟ้อง ข. ไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1649/2524 การให้โดยเสนหาซึ่งอสังหาริมทรัพย์ เป็นกรณีที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง หนังสือสัญญาให้ที่ดินที่จำเลยทำให้โจทก์ในการจดทะเบียนโอนที่ดินดังกล่าว ไม่ปรากฏว่ามีเงื่อนไขเป็นค่าภาระติดพันดังที่จำเลยกล่าวอ้างแต่อย่างใด จำเลยจึงจะนำสืบพยานบุคคลเพิ่มเติมตัดตอน หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสารหาได้ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2016/2531 การที่จำเลยและจำเลยร่วมจะนำสืบพยานบุคคลว่าจำเลยลงชื่อในสัญญาเช่าตึกแถวพิพาทเป็นการกระทำแทนจำเลยร่วม จำเลยเป็นตัวแทนเชิดของจำเลยร่วมก็เท่ากับนำสืบว่าจำเลยไม่ใช่ผู้เช่า จำเลยร่วมเป็นผู้เช่า จึงเป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสารสัญญาเช่าตึกแถวพิพาท ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94 (ข) (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 462/2493 , 3/2516 วินิจฉัยในทำนองเดียวกัน)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 145/2533 สัญญาเช่าตึกแถวพิพาทกำหนดอัตราค่าเช่าไว้เดือนละ 1,000 บาท เมื่อครบกำหนดการเช่า 1 ปี จำเลยยังคงอยู่ในตึกแถวพิพาทต่อมา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 570 ให้ถือว่าโจทก์จำเลยเป็นอันทำสัญญา

ใหม่ต่อไปไม่มีกำหนดเวลา ซึ่งหมายความว่าข้อตกลงเกี่ยวกับกำหนดเวลาไม่มีผลบังคับกันต่อไป ส่วนข้อสัญญาอื่นคงเป็นไปตามสัญญาเดิมรวมทั้งอัตราค่าเช่าด้วย ดังนั้น เมื่อโจทก์จะขอบังคับให้จำเลยชำระค่าเช่าหลังจากครบอายุสัญญาเช่า 1 ปี เป็นอัตราค่าเช่าสูงกว่าที่กำหนดไว้ในสัญญาเช่า โจทก์ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อจำเลยมาแสดงว่าได้มีการตกลงขึ้นค่าเช่าดังที่โจทก์อ้าง การที่โจทก์นำเสนอพยานบุคคลว่า ได้มีการตกลงขึ้นค่าเช่าจึงเป็นการต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1630/2536 สัญญาโอนสิทธิการเช่าที่ดินพิพาทซึ่งระบุว่าจะเช่าที่ดินพิพาทจากโจทก์ร่วมได้โอนสิทธิการเช่าให้แก่โจทก์เป็นผู้เช่าต่อไป เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 ซึ่งกฎหมายบังคับให้ทำเป็นหนังสือ เมื่อสัญญาดังกล่าวมิได้กำหนดเรื่องค่าตอบแทนไว้ ดังนั้นจำเลยจะนำเสนอพยานบุคคลมาสืบว่ามีค่าตอบแทน และโจทก์ยังค้างชำระค่าตอบแทนดังกล่าวบางส่วนและถือว่าโจทก์เป็นฝ่ายผิดสัญญานั้น จึงเป็นการนำเสนอพยานบุคคลเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 667/2537 โจทก์จำเลยตกลงทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินพิพาทเป็นหนังสือ แม้มีการวางเงินมัดจำด้วย การวางเงินมัดจำก็เป็นเพียงข้อสัญญาข้อหนึ่งเท่านั้นไม่ใช่ตกลงทำสัญญากันด้วยการวางเงินมัดจำ การฟ้องร้องให้บังคับคดีจึงต้องอาศัยหลักฐานตามหนังสือสัญญาจะซื้อจะขายที่ทำไว้ กรณีจึงต้องด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94(ข) ที่ห้ามมิให้คู่ความนำเสนอพยานบุคคลว่ายังมีข้อความเพิ่มเติมนอกเหนือจากสัญญาอยู่อีก การที่จำเลยนำเสนอพยานบุคคลว่ายังมีข้อตกลงว่าถ้าผู้เช่าที่ดินพิพาทตกลงจะซื้อโจทก์ยอมคืนเงินมัดจำและถือว่าสัญญาเป็นอันยกเลิกกันนอกเหนือจากข้อตกลงในสัญญา จึงต้องห้ามมิให้รับฟังและถือไม่ได้ว่ามีข้อตกลงดังกล่าว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2216/2515 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1897/2538 การกู้ยืมเงินเกินกว่าห้าสิบบาทขึ้นไปต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญ การตั้งตัวแทนเพื่อทำสัญญากู้ยืมจึงต้องมี

หลักฐานเป็นหนังสือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 798 วรรคสอง จำเลย จึงไม่อาจนำพยานบุคคลมาสืบว่าจำเลยลงชื่อในสัญญากู้แทน ล. เพราะต้องห้ามตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94(ข)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6718/2540 โจทก์และจำเลยได้ตกลงกันทำสัญญาจะซื้อขาย ที่ดินพิพาทในรูปแบบมีหลักฐานเป็นหนังสือ การวางมัดจำเป็นเพียงข้อตกลงข้อหนึ่งที่ ปรากฏในหลักฐานที่เป็นหนังสือดังกล่าวเท่านั้น นิติกรรมคือสัญญาจะซื้อจะขายระหว่าง โจทก์และจำเลยจึงก่อซึ่งสิทธิมุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์และบังคับในรูปแบบของหลัก ฐานเป็นหนังสือ หาใช่เป็นเพียงการวางมัดจำไม่ ฉะนั้น การที่จำเลยฎีกาว่าขณะทำสัญญา โจทก์และจำเลยมีข้อตกลงกันว่าหากจำเลยไม่ประสงค์จะขายที่ดินให้แก่โจทก์ทราบก่อน วันโอนนั้น จึงเป็นกรณีที่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94 (ข) ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบุคคลอันเป็นการเพิ่มเติมนอกเหนือจากหลักฐานที่เป็นหนังสือ นั้นอีก